

Redaktoriaus žodis

Politika ir „politika“

Kiekvienas politinis veiksmas, kuris gerbia *viešąją* socialinę aplinką – o tai ir yra atskaitingos politikos rūpestis – turi turėti bent kruopelytę konservatizmo pradų (žinoma, jeigu visuomenės *viešoji sritis* suprantama ir analizuojama kaip kultūros istorijos praktika). Čia galimi du išsiskiriantys strateginiai keliai. Pirmasis kelias yra *taktinis / realistinis*, įprastas: kasdienio gyvenimo problemas įtraukti į žemiausią hierarchinės valdymo piramidės grandį ir biurokratiją – pagal nusistovėjusias tiek sąmonėje, tiek socialinėje tikrovėje taisykles – skelbti visuomeniniu liaudies teisių „gynėju“ (nejučia peršasi palyginimas: šitaip, sakykim, reketininkas skelbia, kad nuo *tam tikros* įsimintinos akimirkos jį teisiškai galima laikyti smulkiojo verslininko „gynėju“). Antrasis kelias yra *strateginis / radikalus*, neįprastas: galima iš principo atsisakyti piramidinės – centralizuotos – valdžios struktūros ir teisiškai įtvirtinti *kultūros autonomijos* sąlygas, kurių gyvybiškai stinga paskiroms – šeimos, švietimo, religijos, politikos, ekonomikos – *visuomenės* (ne valstybės!) sritims.

Pirmasis kelias gina *biurokratijos* laisvę (siūlo jai elgtis taip, kaip leidžia beveik nekontroliuojama jos „aukštoji“ padėtis), o antrasis – *gyvenamojo pasaulio* laisvę (jis pirmiausia išlaisvina nuo tariamai neišvengiamos biurokratinio administravimo prievartos). Antrasis būdas visapusiškai ardo įprastą hierarchinės piramidės tvarką, vadinasi yra *radikalus*. Jeigu sutiksime, kad „konservatizmas“ nėra biurokratinio mąstymo logika (ir, žinoma, būdas „elgtis taip, kaip visada elgiamasi“), aiškėja *radikalioji* konservatiz-

mo reikšmė. Vieno geriausių konservatizmo istorijos, teorijos ir praktikos žinovo Roberto Nisbeto teigimu, konservatizmo esmė yra „socialinės tvarkos – pirmiausia šeimos, artimos aplinkos, esminės bendruomenės ir vietos – gynimas nuo centralizuotos politinės valstybės prievartos“ (Nisbet 1982 55), t.y. „apsauga nuo valdžios galios“ (Nisbet 1993 124).

Taigi iš pirmo žvilgsnio prieštaringas pasakymas *radikalusis konservatizmas* yra tai, ko labiausiai stinga Lietuvos politikoje – *autonomiškų* ir *pliuralistinių* gyvenamojo pasaulio principų, kurie pagal pateiktą konservatizmo apibrėžimą būtų *kritiniai* priešinimosi administravimo tvarkai – iš „viršaus“ į „apačią“ – židiniai. Penkiolikos metų politikos tarpsnis Lietuvos visuomenėje verčia tikslinti: valstybinis paternalizmas, vartojantis demokratijos, teisingumo, pliuralizmo terminus, toli gražu nėra politika, kurios reikia save ir kitus gerbiančiai kritinei laikysenai.

Ar yra tinkamas kriterijus, kuriuo remiantis būtų galima skirti, viena vertus, atstovaujamoji – viešąji – politinį veiksma ir, kita vertus, politinio veiksmo imitaciją, paprastai skatinamą privačių arba partinių interesų? Kuo skiriasi *politinė diskusija* bei iš jos kylantis sprendimų priėmimo veiksmas ir *politinės diskusijos vaidyba*? Kaip atskirti daugiapartinę politinę tikrovę ir daugiapartinio valdymo imitaciją, kurią Lietuvoje, nykstant idėjiniu požiūriu aiškioms politinės paradigmoms, vis atkakliau reprezentuoja – tik labai nenorint šito galima nematyti – iš esmės viena, kiekvienais metais priauganti „svorio“, partija, sudaryta iš konformizmo kovose užgrū-

dinto partinio elito, kuris, kaip rodo neseni politiniai įvykiai, tariamų politinių kompromisų nevensgia siekti amoraliais, sąmoningai klaidinančiais veiksmais?

Kiekvienas paskiras Lietuvos individas, kuris demokratinio politinio dalyvavimo požiūriu (ypač rinkimų rinkos karuselėje) šiandieną tėra „politikos“ įkaitas, arba dominuojančio vienpartinio politinio teatro marionetė, vis labiau supranta, kad platesnės apimties politinis konsensus iš tikrųjų reiškia tik siauros apimties partinį instrumentinį veiksma, kuris visais atžvilgiais *atitolina* žmogų nuo viešosios demokratijos galimybių. Tai – esminė *susvetimėjimo* dilema, kuri atstovaujamosios demokratijos vardu išstumia iš politikos lauko numanomus jos dalyvius – darne-piliečius. Ar politinio elito nariai atliepia potencialių piliečių lūkesčius? Nelygu kas atsako į šį klausimą – elitas ar „paprasti“ žmonės. Pirmieji apie konkrečius savo veiksmus dažniausiai kalba palankiai, o antrieji politikus vis labiau vertina neigiamai. Kur galima rasti bešališką teisėją? Taigi: kaip atskirti atsakingą sprendimą ir šališką sprendimo pateikimą?

Iš pirmo žvilgsnio tokio kriterijaus neapibrėžtumą lemia natūrali priežastis – piliečių dalyvavimas politikoje yra dalyvavimas *už* pilietinės agoros ribų (deja, *poliai* šiomis dienomis yra gerokai didesni, negu leidžia Platono numatyta maksimali 5 040 piliečių skaičiaus riba). Pasibaigus konkretiems rinkimams, paprastai sunyksta ir visi tiesioginio pilietinio dalyvavimo žymenys. Todėl negali nekilti bauginantis klausimas (kad ir esant nominaliame Europos Sąjungos sąraše): ar gali teorinė daugiapartinė galimybė pamažu būti pertvarkyta į hegemonišką ir autoritarinį – savaimę suprantamą! – vienpartinį valdymą?

Kaip rodo dabartinė Lietuvos politinės sistemos raida, tokia galimybė – išliekant daugiapartinio valdymo būdo *regimybei* – visai įmanoma (makiaveliška logika iš principo nesikeičia –

dėl valdžios galima aukotis net ir pačiam velniui). Dar daugiau: turint mintyse dešimtmečiais diegiamos *specifinės* politinės kultūros šaknis, vienpartinis dominavimas ir demokratija Lietuvoje, rodos, yra visai suderinami dalykai.¹

Tiesa, reikia pridurti, kad iš pažiūros paradoksalus pasakymas, *vienpartinė demokratija*, čia pirmiausia suprantamas kaip politinio teoro modelis, kuris remiasi smulkiomis (nors finansiškai nemažai kainuojančiomis) *procedūrinio minimumo* – plakatinio rinkimų vajuos, rinkimų finansavimo, rūpinosi atsitiktiniais balsavimo teisių pažeidimais, nevienodomis politinių aktorių galimybėmis patekti į žiniasklaidos akiratį ir pan. – taisyklėmis. *Visiems* yra žinoma (ir tai jau darosi natūralu!), kad tie, kas laimi (o laimi jau ilgą laiką paprastai tie patys), užsako muziką *visiems*, įskaitant net teisinės sistemos sergėtojus (vadinamuosius kišeninius prokurorus). Šio proceso padariniai – ir nuspėjami (stiprėja biurokratinio administravimo kontrolė, piliečių dalyvavimas demokratijoje darosi minimaliai procedūrinis), ir nenuspėjami (populizmo suvešėjimas pačią valdžią daro priklausomą nuo potencialiai grėsmingų gaivališkų sąjūdžių, verčia ją pataikauti naujiesiems politikos bojarinams). Visa tai dar labiau apsunkina *politikos* ir *politikos etoso* apibrėžimus lietuviškoje – politinėje arba „politinėje“ – tikrovėje.

Vienintelė išliekanti politinė tikrovė – spėliojimas kasdienėse situacijose: *kaip supratingai, atsakingai* ir *visuomeniškai* naujai pakrikštyto politinio elito nariai atliepia savo, kaip žmonių savivaldos atstovų, etosą? Kaip jiems pavyksta pateisinti *viešąją* savo atstovavimo kilmę? Kalbant formaliai, daugiapartinėje politinėje sistemoje galioja *konkurencijos* principas, kai sveikas partijų varžymasis verčia būti budriems, nes nuolatinio pakeitimo galimybė didžiaja dalimi priklauso nuo pilietinio atstovavimo gebėjimų. Ir vis dėlto tai, rodos, negalioja arba beveik negalio-

¹ Ypač, kai sukuriamos *gero įvaizdžio* technologijos (Bielinis 2000; Jokubaitis 2003 31).

ja Lietuvoje. Šis esminis *nepasitikėjimas* ypač išryškėjo pastaraisiais – tylaus ir beveik nepastebimo grįžimo į šviesų ir optimistišką *liaudies valdžios* tarpsnį – metais, kai Lietuvoje, rodos, negrižtamai įsitvirtina ciniškas elitizmas, t.y. „politika“, kryptingai siaurinant pliuralizmo sąlygas ir galimybes.

Politika yra kritinio proto gebėjimas konstruktyviai derinti bei pertvarkyti turimus visuomenės išteklius pasitelkiant vaizduotę. Tai – menas keisti socialinę tikrovę laikantis praktinės ir moralinės atsakomybės etoso. Geriausias dabartinės *politikos* pavyzdys Lietuvoje – Lietuvos išsilaivinimo Sąjūdis. Kažin ar bereikia pridurti, kad tai – bendrosios pilietinės valios raiška. Tačiau *bendroji* politinė valia – pasitelkiant šiomis dienomis tebetinkamus Jean-Jacques Rousseau terminus – lyg ir nepastebimai išstipsta, tampa *visų* valia. Tiksliau, bendrąją valią uzurpuoja interesų grupės, į pirmą vietą keliančios privačius interesus, nors ir kalbančios *bendrosios valios* vardu.

Egzistuojanti politinė praktika suinteresuotai skatina nedisciplinuotas diskusijas, vadinamas skambiais – debatų, forumų, dialogų – vardais. Vis dėlto reikalo esmė nesikeičia: kad ir kokia būtų laisva ir atvira diskusija, dažniausiai ji atskleidžia daugių daugiausia tik priešingų nuomonių susidūrimus. Viešumo demonstravimas nesukuria aktyvaus valingo veiksmo. Priešingai, interesų grupės įgunda slėpti viešumą besaikiuose, blankiuose ir varginančiuose uždaru elitinių pasakojimų monologuose.

Nors politika Lietuvoje nyksta, tačiau vis labiau suveši „politika“. „Politika“ yra visiškai atotrūkis tarp valdžios elito ir didžiosios visuomenės dalies. Tai – tariamas rūpinimasis abstrakčiu individu, abstrakčia politika, abstrakčia visuomene ir pan. „Politika“ yra nevaržoma interesų grupių veikla, nepaisanti *socialinių* visuomenės problemų. Tai – instrumentinis gyvena-

mojo pasaulio *kolonizavimas*, kuris vadovaujasi įtaka, įtaiga, galia, jėga, pinigais. Tai gana paprastas visuomenės dalijimas į dvi dalis: pirmieji, kurie turi galią, pinigus bei įtaką, ir antrieji, kurie viso to neturi.

„Politika“ yra visiškai abejingi kasdienės veiklos organizavimo būdai, biurokratinis administravimas, kai į pirmą vietą iškeliamos „prieemonės“, aukštyn kojomis apverčiant „nereikšmingus“ – administratorių požiūriu – *demokratijos tikslus*, kurių pirmasis ir svarbiausias reikalavimas yra *neabejingas atskaitomybingumo* principas. „Politika“ yra naudinga prekyba *laisvojoje rinkoje* bendraja valia, vadovaujantis privačiais, partiniais ir grupiniais interesais. Politikos mokslų ekspertai, kad ir netiesiogiai, „politiką“ apibūdina kaip – jautresniems asmenims patartina neskaityti! – politinės prostitucijos rūšį (jei sutiksime, kad *prostitucijos* terminas apima platesnės socialinio gyvenimo sritis), kai valdžią turintys politikai, užuot derinę skirtingus interesus, ne visuomeniškai, bet privačiai *derinasi prie interesų* (Lopata 2005).

Ižvalgus ir vienas nuosekliausių Lietuvos politikos analitikų Vytautas Radžvilas „politiką“ apibrėžia kaip *savaime suprantamas* niekuomet nieko naujo nepasakančių (t.y. stingančių politinės vaizduotės) Lietuvos politikų nuostatas, kurios – vis labiau tuštėjant politikos turiniui ir stiprėjant instrumentiniam – tariamai realistiniam, tačiau visiškai bevaliam, požiūriui – diegiamos kaip *akivaizdžios nuostatos* didžiajai visuomenės daliai. Šitaip viešai – be pasipriešinimo! – nužudoma ir ciniškai, visiems matant, palaidojama dviejų šimtmečių senumo *pilietinės visuomenės* ir *valstybės* perskyra.

Pilietinės visuomenės idėja kyla iš autonomiškų – nuo valstybės nepriklausomų – asociacijų, kurios vienija piliečius remdamosi bendraisiais jų rūpesčiais.² Charles Tayloras primygtinai

² Objektyvumo dėlei reikia pažymėti, kad toli gražu ne visi politinės srities mokslininkai Lietuvoje pritaria *pilietinės visuomenės* koncepcijai, teigdami, jog „Rytų ir Vidurio Europa, iš dalies ir Vakarai serga pilietinės visuomenės mitologija. Pilietinė visuomenė yra aiškiai hegelistinė metafizinė sąvoka, turinti nepakankamai apibrėžtą turinį“ (Krupavičius 1998 29). Manychiau, kad

ragina neužmiršti, kad *pilietinės visuomenės* sąvoka suformuluota kaip priešprieša *valstybės sąvokai* (Taylor 1997 66).

Savaime suprantamumas Lietuvoje – tai suinteresuotas būdas į visas valstybės ir visuomenės problemas žiūrėti *reāliai* (riestinis kirtis ant rame nuo galo skiemenyje). *Žiūrėti reāliai* – tolygu žiūrėti suinteresuotai pagal *vieną partinę liniją*. Žodis *reāliai* reiškia „eiti jau išmėgintu smulkių ir vangių reformų keliu“, „pasitelkti paviršutinišką, neretai tiesiog pigią, propagandinę retoriką apie pergales visuose frontuose skinančią laimingą šalį“ (Radžvilas 2005)

Tiesą sakant, politinio gyvenimo *savaime suprantamumas* nėra tik fenomenologinė socialinių mokslų arba tik praktinė konformizmo bei politinio parsidavimo – prostitucijos – problema. *Yra taip, kaip yra*, – svarbiausias sunykstan-

čios *politikos* klausimas Lietuvoje. Dar daugiau: *yra taip, kaip yra* nuostata – tai dešimtmečiais diegiamos, o šiandieną *įprastos*, tačiau sunkiai apibrėžiamos (sovietinės?) kultūros ir ideologijos, *tąsa*.³

„Savaime suprantamos“, itin naudingos būsimoms vienpartinės sistemos pamatams politinės nuostatos visapusiškai naikina *politikos vaizduotę*. Lanksti vaizduotės kilmė susiaurinama į tariamai akivaizdų Vakarų demokratijų mėgdžiojimo modelį. Visa tai yra neblogai, tačiau, deja, kartu atsisakoma esminio dalyko – net nesiekiamą *suprasti* sudėtinės šio modelio kilmės. Pirmasis saviapgaulės ženklas tas, kad Lietuvoje tariamai *jau egzistuoja* pilietinė visuomenė, kurią tereikia „įvilkti“ į išoriškai modernius politikos rūbus. Antrasis saviapgaulės ženklas tas, kad naujoji valstybė (tiksliau, biurokratinis administra-

---

pilietinės visuomenės sąvoką skelbti esant atgyvenusia ir bevarte sąvoka yra labai pavojingas žingsnis tiesiogine šio žodžio prasme. Be pilietinės visuomenės institutų, kurių pagrindinis požymis – sąmoningumas ir reflektyvumas – valstybė ir visuomenė „suauga“ į ontologiškai neperskiriamą masę (tai pagrindinė dabartinės „politikos“ kryptis). Mažų mažiausia čia reikia patikslinimų. Reikia skirti, kai valstybinė biurokratija kalba apie pilietinės visuomenės „modelį“, kuris spraudžiamas į hierarchinę tvarką, ir pilietinės visuomenės užuomazgas, kurių, deja, reikėtų ieškoti garsiuoju Diogeniu žibintu. Pagrįstesnę formuluotę pateikia Vaidas Laurėnas: kai *pilietinę visuomenę* „paskelbiame“ *neišvengiamybe, pradedama nesuprasti jos esmės*. Masinis formulės „pilietinė visuomenė“ vartojimas nuvertina šį svarbų terminą (Laurėnas 2003).

Ir iš tikrųjų *pilietinė visuomenė* nėra objektyvi *tikrovė*. Ji nėra „daiktas“, kurį galima aiškiai matyti prieš savo akis. Tai – tikraja šio žodžio prasme utopinė ir metafizinė sąvoka. Tačiau jeigu Vakarų *visuomenės*, būdamos jau nuo pradžios neperskiriamai susijusios su *valstybe*, turėjo savaime suprantamą dalyką – *pilietinę visuomenę*, t.y. pirmiausia teisiškai apibrėžtas socialinių santykių normas (tautiškumas – pirmiausia pilietiškumas), tai Rytų ir Vidurio Europos visuomenės turėjo *išsikovoti* tai, ko jos pradžioje neturėjo, kas joms buvo tik idėja, t.y. utopija. Be šios metafizinės idėjos nebūtų ir dabartinės dar-ne-pilietinės Lietuvos visuomenės. Vadinasi, metafizika yra sudedamoji politinio visuomenės gyvenimo dalis, be kurios gyvenamasis pasaulis gali tapti vienpartinio elito valdoma žmonių mase.

³ Kaip tik todėl – dėl radikalių, kūrybiškos politinės vaizduotės ir eksperimentuojančios vidinės kultūros stygiaus – Lietuvos visuomenėje paradoksaliai „naudingomis“ tampa išorinio pobūdžio politinės provokacijos, kurios *suardo* įprasto ir vangaus politinio elgesio miglotumą, leidžia išvysti mieguistą ir abejingą visuomenės „veidą“, negana to, netikėtai priverčia sukristi net aukštus politikus: „Sunkiai įsivaizduojama, kad svetimoje valstybėje reziduojantis ambasadorius galėtų įžeidinėti šitos valstybės žmones, piktintis čia vykstančiais rinkimais“ (Paulauskas 2005).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad piktinamasi tik tuomet, kai užgaunami politinio elito interesai. Savaime suprantamas dabartinės lietuvių kultūros *sovietiskumas* (nekritiškas polinkis laikyti per daugelį dešimtmečių brandintas ir totalinių institutų prižiūrimas socialinio, kalbinio, politinio ir apskritai kultūrinio elgesio normas *įprastomis*) politikų iš principo neįaudina, nors kaip tik čia potencialiai glūdi vienmatiškos politinės kultūros antinomijos.

Reikėtų pridurti, kad kūrybiškos demokratijos normos neatsiranda be istorijos, t.y. tuščioje vietoje. Kad subręstų kultūra, įpročiai, vertybės, reikia laiko. Todėl demokratija reikalauja ne tik išoriškai sužadintų, bet ir vidinių *politinės kultūros testinumo* formų. Tai rodo aktyvią nuostatą – gebėti vertinti politiką kritiškai, norėti – bent minimaliai – dalyvauti politikoje. Todėl galima teigti: svarbiausi tiek Lietuvos, tiek Europos sąjungos politinio gyvenimo interesai yra *vidinio pobūdžio kultūros nuostatos* – ginti demokratiją, teises normas, minties ir veiksmo autonomiškumą ir – besąlygiškai – bendrosios valios savigarbą. Pasak Ralfo Dahrendorfo, Europos Sąjunga, rodos, pernelyg dažnai verčia jos šalininkus apgailėstauti dėl keistų „demokratijos“ įpročių: demokratų dėl biurokratinio neskaidrumo, laisvus prekiautojus dėl protekcionizmo. Jeigu tai tiesis, – daro išvadą vienas išvalgiausių sociologų, – parama ims nykti (Dahrendorf 1996; 24-6).

Tikriausiai nesunku pastebėti, kad šitaip įvyko Lietuvoje – žmonių parama politikams sunyko kaip tik dėl ciniškų „demokratiškos“ veiksmų – vis dažniau įteisinamų išimčių pareigūnams, politikams, visiems suinteresuotiems „partijos draugams“. Viena aišku: susigražinti pasitikėjimą yra labai sunku, šito gali imtis tik analitiškai mąstantys, išsaugoję savigarbos jausmą ir pagarbą universaliosioms politikos normoms žmonės.

vimo aparatas) „natūraliai“ rūpinasi *kritiniais pilotiniais* autonomiško korporacinio dalyvavimo židiniai, iš kurių paprastai ir kyla pasipriešinimas pernelyg supaprastintai *linijinės modernizacijos* sampratai.⁴

Kitaip tariant, kyla klausimai, kodėl šiuolaikinė, pakankamai diferencijuota, Lietuvos, tikrovė, patekusi į įpareigojantį Vakarų visuomenių sąrašą, linkusi atsisakyti kritinių nuostatų, o pasirenka konformistinę (sudarytą iš vienmatiško mąstymo pavyzdžių) politinę laikyseną. Nors labiausiai stinga – *kritinio idėjinio* pagrindo. Visai neklaidinga sakyti, kad tai – *paniekia* idėjiniams politikos pagrindams, nes, kaip krinta į akis iš arčiau stebintiems politiką ir politikus, „kaip tik filosofijai ir įpareigojančioms ideologinėms nuostatoms dauguma mūsų politikų yra stebėtinais atsparūs ir abejingi“ (Laučius 2001; 9).

Nuosekliai save apgaudinėjant iš principo atsisakoma *radikaliosios politikos* ir noriai šliejamasi prie konformizmo nuostatų. Kaip tik todėl radikalioji politika yra svarbi *strateginė nuostata*, kuri ryžtingai ardo nuolat savimi patenkintą (ir atitinkamai visais kitais nepatenkintą) oficialiosios partinės linijos retoriką. Instrumentinės politikos terpėse sunykstant pagarbai politinėms idėjoms, radikalioji politika gali pakartotinai rasti Lietuvos „realistų“ ciniškai palaidotą *asmens ir bendruomenės* ryšį, nesuistaikėliškai nagrinėti *socialinio teisingumo* problemas, analitiškai ir teisiškai skirti viešuosius ir privačius interesus, padėti suprasti, kad visuomenė nėra tik valstybės priedėlis, o politikai nėra tik viršesnių „administratorių“ patarnautojai.

Kuri Lietuvos partija, sakykim, pasiryžusi ne reāliai, bet iš tikrųjų spręsti iš principo abejotinas *nelygybės perskyras* visuomenėje, didėjančią kai kurių socialinių sluoksnių *atskirtį*, atvirksčiai proporcingą šešėlinio turtėjimo ir nuo valstybės

priklausančios didžiosios gyventojų dalies skurdinimo santykių? Nors aišku, kad šiuo atvirksčinės priklausomybės santykiu maitinasi plintančios populistinės partijos, vis dėlto tradicinės partijos ne tik kad nepraplečia politinės vaizduotės (strateginio mąstymo) ribų, bet netgi siaurina jas; jeigu jos ir kimbasi į kažką, tai tik ne į naujas idėjas, – veikiau vienos kitoms į atlapus. Taigi kuri partija gali išsaugoti nors menką dalį iš to, kas yra likę iš socialinio solidarumo (bendrosios valios)?

Yra tokia „partija“. Šitaip kartą nusprendžia ne juokais pyktelėję ir, sprendžiant pagal aritmetinę balsų skaičiavimo tvarką, tikrai realūs Kauno gyventojai (išrinkę būsimą politikos žvaigždę, gyvą populizmo sėkmės paradigimą ir, rodos, būsimą socialinių mokslų daktarą). Tai – tik pradžia. Tačiau nuo jos paprastai viskas ir prasideda: potencialia „apačių“ pagiežos galia šiandieną naudojami instrumentine „politika“ besižavintys liaudies atstovai, o vienpartinė „politika“, tinkamai išnaudojanti pagrįstas ir nepagrįstas pagiežos formas, pamažu tampa „savai me suprantama“ politine jėga, kuri, rodos, neketina trauktis. Kartu su ja, tvirtai įsikibę į parankę (kaip vienpartinės politikos *priedėliai*), žingsniuoja ir diplomuoti socialinių mokslų srities korifėjai, atstovaujantys instrumentinei mokslo ir politikos sąjungai.

Viskas, rodos, yra gerai: valdžia palaiko liaudį, o liaudis – valdžią. Tereikia nedidelio papildymo: užauginti tinkamą (šukuojamą pagal plauką, o ne prieš plauką) politikos mokslininkų kartą, mokliškai atskleidžiančią, kad a) visuomenė eina teisingu keliu dėl to, kad b) partija veda teisingu keliu, kad c) pagrindinė modernėjančios Lietuvos direktyva – spręsti kadru išlaikymo politiką, kad d) dabartiniai politikos kritikai, kalbantys apie politinio elito pasimetimą,

⁴ Kaip tvirtina Lietuvos politinės srities mokslininkai, vienas didžiausių Lietuvos politinės raidos pavojų – nekritiškas išoriškai diegiamos modernizacijos sampratos vertinimas. Taigi negalima išleisti iš akių itin ribotos *linijinės modernybės* sampratos: „Ja remiantis perėjimas prie demokratijos Lietuvoje modeliuojamas kaip nenutrūkstamas ir negrįžtamas modernybės procesas. Tačiau praktika rodo, kad [...] komunistinio režimo žlugimas dar nereiškia demokratijos įsigalėjimo, o demokratijos institucijų sukūrimas neapsaugo nuo etatizmo išsikerojimo (Laurėnas 2001 10).“

demoralizaciją, aiškių politinių idėjų ir valios stoką (Radžvilas 2005), yra visiškai neteisūs.

Glaudūs ryšiai tarp *mokslo* ir *demokratijos*, *žinojimo* ir *politikos* gali padėti arba atkurti pažeistus *atstovaujamojo etoso* principus, arba, priešingai, sustiprinti vienpartinę liniją. Vadinasi, svarbu nepalaujamai tikslinti universaliai, o ne vienpusiškai, galiojančius politinės minties ir veiksmo standartus.

LITERATŪRA:

Bielinis, Lauras. 2000. *Rinkiminių technologijų įvadas*. Vilnius: Margi raštai.

Dahrendorf, Ralf. 1996. "A manifesto for Europe", *New Stateman & Society* 125 (4288): 24–6.

Jokubaitis, Alvydas. 2003. „Postmodernizmas ir politika“. Kn.: *Liberalizmo tapatumo problemos*. Vilnius: Versus Aureus: 21–35.

Krupavičius, Algis. 1998. "Interesų grupės ir partijos pokomunizme: teorijos bei ieškant". Kn.: *Interesų grupės, valdžia ir politika* (red. Egidijus Kūris, Algimantas Jankauskas). Vilnius: Pradai.

Laurėnas, Vaidutis. 2001. *Normalios politikos genezės atvejais. Lietuvos politinės sociologijos studija*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.

Laurėnas, Vaidutis. 2003. „Pilietinės visuomenės dilemos Lietuvoje“, *Sociologija. Mintis ir veiksmai* 1: 5–22.

Laučius, Vladimiras. 2001. "Pratarmė". Kn.: *Tradicijos*

Tai gali būti ir *kritikos*, ir *konformizmo* kriterijai. Nuo atsakymo į šį nelengvą klausimą priklauso esminis – politikos arba „politikos“, svarstomosios demokratijos arba konformistinės demokratijos – įgyvendinimas. Poleminės ir dialoginės demokratijos paskirtis – suprasti „politikos“ veiksmus, kurie – pritariant gyventojų daugumai, abstrakčiai liaudžiai – siaurina politines ir socialines piliečių laisves*.

likimas. Konservatyvios minties metmenys. Vilnius: Aidai.

Lopata, Raimundas. 2005. „R. Lopata: užuot derinę interesus, mūsų politikai derinasi prie interesų“, *ELTA* 2005 03 13.

Nisbet, Robert A. 1982. *Prejudices: A Philosophical Dictionary*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Nisbet, Robert A. 1993 [1986]. *Konservatizmas* (iš anglų kalbos vertė Laimantas Jonušys). Vilnius: Atviros Lietuvos fondas.

Paulauskas, Artūras. 2005. „B. Cepovo pareiškimas gali būti centrinės valdžios įgarsinimas“, *ELTA* 2005 03 25.

Radžvilas, Vytautas. 2005. „Lietuva nepriklausoma. Kuri?“, *Baltijos kelias* 2005 03 22.

Taylor, Charles. 1997. "Invoking Civil Society" in Robert E. Goodin and Philip Pettit (eds.) *Contemporary Political Philosophy. An Anthology*. Canberra: Australian National University: 66–77.

ALGIMANTAS VALANTIEJUS

* Post scriptum. Trys klausimai – 1) kokie yra skiriamieji *demokratinės žinojimo visuomenės* bruožai; 2) kokios yra socialinės *pilietinės visuomenės* formavimosi sąlygos; 3) kokie yra istoriniai *moderniojo mokslo* ir *moderniosios galios* tarpusavio ryšiai – pateikti trims amerikiečių sociologams ir filosofams, žurnalo *Sociologija. Mintis ir veiksmai* redakcinės kolegijos nariams: profesoriams Joe Pilotta'ui, Johnui Murphy'ui ir Algiui Mickūnui. Visi trys autoriai iš principo kalba apie tai, kaip išsaugoti ir stiprinti *supratingo pilietiškumo sąlygas* kuriant demokratinės politinės kultūros principus. Šių autorių publikuojami tekstai parašyti specialiai šiam žurnalo numeriui.